

Poz. 609. – 1924. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dziennikustaw.gov.pl/du/1924/s/61/609>.

10. Andrii Rukkas. Ukrainians in Compulsory Military Service in the Polish Armed Forces (1921–1939) // Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung. – 2013. – №62, Н. 2. – P.254–272.

11. Державний архів Волинської області. – Ф.46. – Оп.6, Т.2. – Спр.1863. Статистические данные поветовых староств о призыве в армию. – 13 арк. // Derzhavnyj arhiv Volyns'koi' oblasti. – Ф.46. – Оп.6, Т.2. – Спр.1863. Statisticheskie dannye povetovyh starostv o pryzve v armiju. – 13 арк.

12. Ustawa z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego. – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – Nr: 7, poz. 44. – 1920. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dziennikustaw.gov.pl/du/1920/s/7/44>.

13. Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą podpisany w Rydze dnia 18 marca 1921 roku. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19210490300>

Dmitruk Ya. V., post-graduate student of the Department of History of Central and Eastern Europe, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine, Kyiv), dm.yaroslava@gmail.com

Conscription of national minorities to the Polish Army in the interwar period: the legal aspect

The article is an attempt to comprehensively cover the issue of conscription representatives of national minorities to the Polish Army in the interwar period, as well as finding out the place of national minorities in the structure of the Polish armed forces. The article outlines the legal grounds for the conscription of national minorities to the Polish Army, analyzes the key legal acts regulating conscription of the population in the Polish Army. Analyzed the national composition of the Polish Army. On the basis of the analysis of legislative documents, features of obtaining Polish citizenship of national minorities were determined.

On the basis of the materials, conclusions were drawn on the key legal aspects that regulated the conscription of national minorities for military service to the Polish Armed Forces during the interwar period.

Keywords: Polish Army, conscription campaign, national minorities, military duty.

* * *

УДК 94:342.51

Чуйко Р. В.,

аспірантка, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
rehinachuiiko@gmail.com

Відбудова мережі регіональних архівних установ України в післявоєнний період (1943–1950 рр.)

На основі архівних джерел та опублікованих наукових досліджень в статті розглядається період перебування архівних органів. Перед окупацією сталася масова евакуація архівних матеріалів в східні регіони СРСР, в ході якої значна частина документів була пошкоджена або втрачена. Під час бойових дій велика частина архівних приміщень була зруйнована або значно пошкоджена, а самі архівісти брали безпосередню участь у війні. Відновлення діяльності архівних установ почалася в 1943 році і охоплювало всю територію звільненої України від нацистських військ.

Відновленню мережі архівних установ, упорядкування, збирання документальних матеріалів, вимагало затвердження документів управлінського характеру. Серед них Інструкція, затверджена наркомом внутрішніх справ УРСР 26 квітня 1943 р. «Про організацію роботи органів УДА НКВС УРСР в районах України, звільнених від німецько-фашистських окупантів». Інструкція поставила задачу відновити діяльність всіх архівних установ, виявити і збирати матеріали про злочини фашистів. Однак більша частина української території залишалася окупованою фашистськими військами.

Ключові слова: архівна справа, повоєнний період, відбудова архівної справи.

Друга Світова війна завдала великого удару архівній справі на території України. Перед окупацією відбулася масова евакуація архівних матеріалів у східні регіони СРСР, в ході якої значна частина документів була пошкоджена чи втрачена. Під час бойових дій більша

частина архівних приміщень зруйновано або значно пошкоджено, а самі архівісти брали безпосередню участь у війні.

Відновлення діяльності архівних установ розпочалося в 1943 році і охоплювало всю територію звільненої України від нацистських військ. Налагодження роботи мережі місцевих архівних установ оперативною групою УДА НКВС УРСР у складі П. П. Гудзенка та Г. С. Пшеничного, розпочиналось одразу ж після звільнення міст і сіл частинами Червоної Армії і встановлення радянської влади.

Першим населеним пунктом на шляху оперативної групи УДА НКВС УРСР було містечко Мілове Ворошиловградської області, в якому місцевий архів розпочав роботу вже у 1943 р. Після цього був відновлений Ворошиловградський обласний державний архів та інші районні архіви області. Оперативної групи УДА НКВС УРСР активно продовжувала відновлення мережі архівних установ [1, с. 39–43].

16 лютого 1943 р. було звільнено Харків, а вже наступного дня оперативна група архівістів розпочала збір документів у місті. Архівістами було зібрано велику кількість документів, які характеризували нацистський окупаційний режим в Україні. Працівники діяли згідно з Постановою наркома внутрішніх справ УРСР «Про виявлення, концентрацію і охорону документальних матеріалів Вітчизняної війни радянського народу проти фашистських загарбників». За декілька місяців співробітниками Харківського архіву було зібрано матеріали: Харківської міської управи, районних управ, обласних земельних управ, «німецького дому», міської комендатури, біржі праці, німецького відділу пропаганди, редакції газет, матеріали поліції. Більшість з цих відомостей було передано для використання в НКВС СРСР і УРСР.

Черговий наступ фашистської армії, у зв'язку з чим було знову окуповано Харків, змусив архівістів покинути місто. Намагаючись врятувати і використати найважливіші документи, які становили оперативну та наукову цінність, архівісти розгорнули роботу в місті Калач Воронежської області, однак значну частину важливих матеріалів було втрачено.

Відновленню мережі архівних установ, упорядкування, збиранню документальних матеріалів, потребувало затвердження документів управлінського характеру. Серед них Інструкція, затверджена наркомом внутрішніх справ УРСР 26 квітня 1943 р. «Про організацію роботи органів УДА НКВС УРСР у районах України, звільнених від німецько-фашистських окупантів». Інструкція поставила завдання відновити діяльність всіх архівних установ, виявити й збирати матеріали про злочини фашистів. Проте більша частина української території залишалася окупованою фашистськими військами.

У ході наступу Радянської Армії до осені 1943 р. було звільнено Харківську, Сумську, Чернігівську, Полтавську, Ворошиловградську, Сталінськ і Запорізьку область. На звільненій території архівісти відразу ж приступали до збору матеріалів і налагодження системного відновлення архівної справи республіки. Цікаво, що штат Житомирського обласного архіву був затверджений ще до звільнення міста 8 жовтня 1943 р.

Оперативні групи областей, які ще не були звільнені, допомагали архівістам інших областей у відбудові

архівної мережі та збиранні документальних матеріалів. Оперативна група Одеської області під час перебування в Харкові вела роботу по організації й збиранню документів районних архівів Харківської області. У січні оперативні працівники дісталися Дніпропетровської області, де пробули до кінця лютого й вели активну архівну роботу. В березні 1944 р. оперативна група архівістів розпочала роботу в районних центрах Одеської області, поклавши початок до відновлення мережі місцевих архівних установ з Грушківського і Голованівського районів [2, с. 153–165].

Як зазначалося вище, 12 листопада 1943 року радянські війська вступили до Житомира. Остаточне місто було звільнене 31 грудня 1943 року. В перші дні січня 1944 року архівісти Д. В. Шмід (керівник ОГА УНКВД) і А. Н. Сажин – директор обласного державного архіву, організували роботу по збиранню документальних матеріалів. У цей час бої йшли ще на дніпровських плацдармах і до повного визволення міста залишалося майже три місяці. Штат налічував 17 працівників: Сажин А. Н., Зарицький П. Е., Васницькая В. М., Фельдман І. І., Скуратоовській М. О. – мали звання старших наукових співробітників, Буханєв В. Л., Буханєва Г. С., Гадлевская Т. Я., Симура М. К., Соколова І. С., Сливчука К. В., Тупіхіна А. І., Подольський В. Г., Розенбург Т. А., Карабіна В. М., Шевчук В. Л., Яковець Г. І. До травня 1944 р. в області працювали обласний архів, його філіал в місті Бердичеві, 4 міських і 34 районних [3, арк. 13–167].

Оскільки під час війни територія центральної України зазнала значних руйнувань, велика частина адміністративних установ була повністю знищена, тому у більшості районних центрів і містах окремої будівлі під розміщення державного архіву не було. Так, наприклад, в Новоград–Волинську не було приміщення для районного архіву і документи районного значення надходили в міський архів. Це спричинило накопичення різноманітних документів, які не систематизувалися і не упорядковувалися по фондах.

Оскільки, найбільш гострою проблемою відновлення мережі архівних установ було відсутність або непридатність приміщень, обов'язково долучалися місцеві органи, облвиконком й міськрада. Наприклад, в Чернігові комісія з питань міської архітектури та начальника відділу держархівів УНКВС провела обстеження стану архівних приміщень та склала відповідний акт щодо відновлення колишнього будинку губерньського правління. За підсумками обстежень визначили, що проводити ремонтно–реставраційні роботи було цілком можливо технічно та економічно обгрунтовано. Повністю зруйнованими виявилися пічне опалення, водогін й каналізація, всі внутрішні сходи, електрична проводка. Частково пошкоджені внутрішні стіни, перекриття над першим поверхом (цегляної, стріластої та склепінчастої форм), але підлягають відновленню. У доволі гарному стані знаходилися зовнішні стіни (довжиною 1 метр), окрім північно–західної та фундамент.

Станом на 26 лютого 1945 р. за всіма підрахунками ремонтних робіт начальником відділу держархівів УНКВС по Чернігівській області лейтенантом Востриковою та ст. бухгалтером Пономарь було складено кошторис на суму 615 462,75 крб. З яких на загальні

будівельні роботи передбачалося 565 291,87 крб., аварійні роботи – 50 170,88 крб., повернення – 8 932,76 крб. [9, арк. 66].

Між Держархівом УНКВС Чернігівської області та ГосВ (господарчий відділ) УНКВС була укладена угода. Підрядник замовлення, в особі ГосВ УНКВС, зобов'язувався виконати ремонтні роботи по відновленню приміщень колишнього будинку Губерньського правління до 02.07.1946 р. Сума угоди становила 300 тис. крб. [9, арк. 71–94].

У листопаді 1945 р. була видана постанова РНК УРСР за №1767 «Про план відбудови та розвитку республіканського і місцевого господарства УРСР», яка передбачала збільшення асигнувань на відбудову по Управлінню державними архівами НКВС УРСР з 5000 тис. крб. до 5500 тис. крб., у тому числі, на будинок обласного архіву НКВС УРСР в Чернігові з 150 тис. крб. до 200 тис. крб. Розпорядження про зміни до кошторису були підписані особисто Головою РНК УРСР М. Хрущовим. Цікавий факт, що це розпорядження надруковано українською мовою, на відміну від решти документів по цій справі [2, с. 142].

Після звільнення у березні 1944 р. Кам'янець–Подільської області архівні установи відновили свою роботу по структурі: облдержархіви, райдержархіви, міськдержархіви. Основними завданнями архівістів у ці роки було збирання, концентрація, упорядкування, експертиза цінності наявних і ревакуйованих документів. Для проведення цієї роботи у листопаді 1944 р. була створена експертно–перевірна комісія [2, с. 146].

За масштабами партизанського руху та результатами бойових операцій Поділля йшло слідом за Чернігівською, Житомирською та Київською областями, Курською дугою. Героїчні сторінки боротьби населення краю із ворогом розкривають документи фонду «Підпільних організацій і партизанських формувань Хмельницької області в період Великої Вітчизняної війни». Злочинну «діяльність» окупантів зберігають 1025 од.зб. фонду «Кам'янець–Подільської обласної комісії по сприянню Надзвичайній державній комісії по встановленню і розслідуванню злочинів німецько–фашистських загарбників та їх спільників».

31 серпня 1944 р. РНК УРСР видала постанову №1119 «Про заходи до створення документальної бази з історії України та історії Вітчизняної війни і впорядкування архівного господарства УРСР». Згідно з ним, архівісти розпочали активну підготовку статей на теми злочинної політики німецького окупаційного режиму, вивезення громадян України на каторгу, центральною проблемою висувалося питання жорстокості та нелюдського відношення нацистів до місцевого населення, руйнування і знищення багатств краю. Фактично всі обласні державні архіви ще до закінчення війни підготували до видання збірники документів. Так, Чернігівський облдержархів видав брошуру «Звірства і злочини німецько–фашистських загарбників на Чернігівщині», Запорізький облдержархів підготував збірник «Окупаційний режим німецько–фашистських загарбників у Запорізькій області» і «Листи радянських громадян Запорізької області з німецької каторги». Аналогічний збірник підготував Житомирський обласний архів та інші. Звісно рівень публікацій міг бути вищим за умови забезпечення архівів достатньою матеріально–технічною базою та

кращої підготовки кваліфікованих кадрів обласних, районних та міських архівів. Не дивлячись на відсутність поліграфічної бази, у 1944 р. був виданий збірник документів під назвою «Звірства і злочини німецько-фашистських Загарбників на Харківщині». Також у 1944 р. Науково-видавничий відділ разом з облдержархівами розпочали роботу над створенням хронологічних довідників про окупацію німецько-фашистськими загарбниками і визволенням Радянською Армією міст та інших населених пунктів України, але ця робота розтягнулася на десятиліття.

Після звільнення Тернополя у середині квітня 1944 р. державний архів області був однією з перших установ, яка відновила свою діяльність, а в кінці 1944 р. почали працювати і 20 райдержархівів. У цей час в держархіві області знаходилось 73 фонди, 533 858 справ, у міських та райдержархівах – 36 фондів, 5 367 справ, 7 790 кг документів розсіпом. Перед архівістами Тернопільщини постало завдання пошуку придатних під архіви приміщень, збирання та концентрації в них документів і друкованих видань. У червні 1944 р. створено філіал держархіву області у м. Кременець, документи якого в лютому 1946 р. було передано до обласного архіву в Тернополі. До кінця 1944 р. тернопільськими архівістами під керівництвом директора облдержархіву Михайла Анзіна було зібрано 2 943 зв'язки документів, 11 987 кг їх розсіпом, 2010 книг різними мовами, а також фотодокументи. У 1947 р. повністю сформувалася мережа архівних установ області і на початок 1948 р., крім обласного архіву, діяли 38 районних і 2 міських архіви у Тернополі та Кременці. У 1950–60-х роках велика увага приділялася комплектуванню архіву документами, їх впорядкуванню, забезпеченню збереженості документів в архівах та установах. Із цією метою в 1959 р. в архіві організована мікрофотолабораторія та реставраційна майстерня [2, с. 157–168].

Після приєднання Закарпаття до складу Української РСР в серпні 1945 р. була прийнята постанова про відновлення мережі архівних установ у цьому регіоні. З цією метою Управління державними архівами Народного комісаріату внутрішніх справ (УДА НКВС) УРСР на Закарпаття був направлений спеціаліст – архівіст Григорій Неклеса. Відповідно до розуміння стану справ та прагнення тодішніх керівників краю був створений проект Декрету організації Централізованого державного архіву Закарпатської України, який підготував і вніс на розгляд Президії Народної Ради Закарпатської України (НРЗУ) від 23 січня 1945 року уповноважений НРЗУ у комунальних справах, відомий краєзнавець Петро Сова. 6 листопада цього ж року Народна Рада Закарпатської України ухвалила постанову «Про утворення Центрального державного історичного архіву Закарпатської України і упорядкування архівного господарства». Згідно з чинним законодавством Радянської України архів підпорядковувався обласному Управлінню внутрішніх справ. Так, утворення Закарпатської області та організації архівного відділу УНКВС започаткували налагодження централізованого радянського архівного будівництва на Закарпатті [5, с. 44–117; 6, с. 245–324; 7, с. 31].

Тож, в перші повоєнні роки на Закарпатті було оперативіно організовано роботу Обласного державного архіву з філіалом у Мукачеві, 4 міських та 13 окружних

архівів. В 1944 р. була відновлена робота Державного архіву Станіславської області (нині Івано-Франківськ). Архівісти Д. М. Месінг, В. С. Кучна, С. М. Галазіна, П. Т. Осадча, Л. А. Кирилук, І. І. Строумова, Т. А. Дюкова під керівництвом П. В. Супруна, Г. М. Пендашенко, В. В. Фірсова провели роботу з упорядкування та науково-технічного опрацювання документів архіву. Також в повоєнні роки за активною участю архівістів І. Л. Гакера, С. А. Шмирьова, Л. А. Підгайчука та М. П. Кухтара було проведено опис матеріалів воєнного періоду. Згідно з актом від 12 серпня 1944 р. архів Івано-Франківської області зазнав втрат у 167 550 од. зб. Акт від 10 листопада того ж року засвідчив те, що більше 1200 видань була знищено і вивезено за межі України: до Німеччини потрапили матеріали політичних організацій та документи про економічний стан Станіславського воєводства, до Гданська – фонди польських військових установ та дефензиви, до Кракова – невелика група документів з фонду Станіславського воєнного управління, до Львова – справи інвалідів та єврейські метричні книги. Загалом на обліку залишилося 460 494 од.зб. (278 фондів) [4, арк. 1].

Надаючи великого значення політичній і науковій роботі державних архівів, ЦК КП(б)У та Рада міністрів УРСР 5 липня 1946 р. прийняла Постанову «Про поліпшення розміщення державних архівів в областях УРСР», якою зобов'язували обкоми партії і виконкоми обласних Рад депутатів трудящих всебічно сприяти та допомагати архівним установам у створенні задовільних умов для зберігання документів і поліпшенні умов роботи їхніх працівників. Нове приміщення отримав Закарпатський, Кам'янець-Подільський, філіал Закарпатського облдержархіву у Мукачеві – додаткове приміщення. Проводилася робота також для забезпеченнями приміщеннями міських архівів. У 1947 р. Державному архіву Станіславської області було виділено приміщення в будівлі єзуїтського костелу на вул. Грюнвальдській. З перших днів існування архіву велася пошукова робота. Архівісти каталогізували документи про стан промисловості, сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я, страйковий рух на західноукраїнських землях. Роботу з каталогізації провели архівісти Д. М. Месінг, Л. М. Правдива, С. М. Галазіна, Р. Т. Тайтлер. Так, Станіславській міській електростанції були передані плани підземної кабельної високовольтної сітки, міськомунгоспу – план й креслення каналізаційних систем. Технічні описи, плани, креслення з регуляції рік Дністер, Лімниця були використані при укріпленні їх берегів. Архівні документи про поклади корисних копалин, геологічну будову Карпат, підземні багатства Прикарпаття дали надзвичайно цінну інформацію для розвідки і розробки підземних багатств краю [8, арк. 262–264].

Отже, відбудова регіональних архівних установ України у післявоєнний період є дуже цікавою темою для дослідження, оскільки зазначений період є одним з найскладнішим в історії не лише архівної справи, а й країни в цілому. Друга світова війна завдала непоправних збитків архівній галузі, під час бойових дій значна частина архівосховищ була зруйнована, а документи знищені. Тому робота із ліквідації наслідків війни розпочалася одразу після звільнення областей від

загарбників. Архівісти доклали всіх сил для відбудови архівного господарства і виконання поставлених завдань для подолання наслідків війни.

УДК 009

Теліуз Г. С.,

студентка кафедри архівознавства, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), galina.teliuz@gmail.com

Список використаних джерел

1. Мишак І. М. Архівна справа в Україні середини 1940-х – середини 60-х рр. (історичний нарис). – К., 2006.
2. Мітюков О. Г. Радянське архівне будівництво на Україні. 1917–1973. – К., 1975.
3. ДАЖО. – Ф.411 – Обласний історичний архів. – Оп.4. – Спр.26. – Накази по Житомирському обласному державному архіву УМВД за 1946–1947 рр. – 178 арк.
4. ДАЗО. – Ф.Р.–14. – Президія Народної Ради Закарпатської України. – Оп.1. – Спр.702. – Постанова НРЗУ та виписка із протоколу засідання секретаріату ЦК КПЗУ про утворення Центрального державного історичного архіву в м. Ужгороді та філіалу в м. Берегові, про затвердження розкладу архівів, про виділення приміщень та про упорядкування архівного господарства.
5. Павленко Г. В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енциклопедичний словник. – Ужгород, 1999.
6. Делеган М. В. Архівна справа на Закарпатті у 1945–1991 р.
7. Мисюра В. П. До історії архівів і архівної справи на Закарпатті // Ужгородський державний університет. Доповіді та повідомлення. №2 Серія історія. – 1958.
8. ДАШФО. – Ф.Р.–98. – Оп.1. – Спр.1а.
9. ДАЧО. – Ф.Р.–5036. – Оп.2.

References

1. Myshchak I. M. Arkhivna sprava v Ukraini sereyny 1940–kh – sereyny 60–kh rr. (istorychny narys). – K., 2006.
2. Mitiukov O. H. Radianske arkhivne budivnytstvo na Ukraini. 1917–1973. – K., 1975.
3. DAZhO – F.411 – Oblasnyi istorychny arkhiv. – Op.4. – Spr.26. – Nakazy po Zhytomyrskomu oblasnomu derzhavnomu arkhivu UMVD za 1946–1947 rr. – 178 ark.
4. DAZO. – F.R.–14. – Prezydiiia Narodnoi Rady Zakarpatskoi Ukrainy. – Op.1. – Spr.702. – Postanova NRZU ta vypyska iz protokolu zasidannia sekretariatu TsK KPZU pro utvorennia Tsentralnoho derzhavnoho istorychnoho arkhivu v m. Uzhhorodi ta filialu v m. Berehovi, pro zatverdzhennia rozkladu arkhiviv, pro vydilennia prymishchen ta pro uporiadkuvannia arkhivnoho hospodarstva.
5. Pavlenko H. V. Diiachi istorii, nauky i kultury Zakarpattia: Malyi entsyklopedychnyi slovnyk. – Uzhhorod, 1999.
6. Delehan M. V. Arkhivna sprava na Zakarpatti u 1945–1991 r.
7. Misiura V. P. Do istorii arkhiviv i arkhivnoi spravy na Zakarpatti // Uzhhorodskiy derzhavnyi universytet. Dopovidi ta povidomlennia. №2 Serii istoriia. – 1958.
8. DASHFO. – F.R.–98. – Op.1. – Spr.1a.
9. DACHO. – F.R.–5036. – Op.2.

Chuiko R. V., postgraduate student, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), rehinchuiko@gmail.com

Rebuilding a network of regional archival institutions of Ukraine in the postwar period (1943–1950)

On the basis of archival sources and published scientific researches, the period of stay of archival bodies is considered in the article. Before occupation mass evacuation of archival materials took place in the eastern regions of the USSR, during which a significant part of documents was damaged or lost. During the fighting most of the archival premises were destroyed or significantly damaged, and the archivists themselves took an active part in the war.

The restoration of the activities of archival institutions began in 1943 and covered the entire territory of liberated Ukraine from the Nazi troops. The restoration of the network of archival institutions, the ordering, and the gathering of documentary material required the approval of documents of a managerial nature. Among them is the Instruction approved by the People's Commissar of Internal Affairs of the USSR on April 26, 1943 «On the organization of the work of the organs of the UHA of the NKVD of the UkrSSR in the regions of Ukraine liberated from the Nazi occupiers». The instruction set the task to restore the activities of all archival institutions, to discover and collect materials about the crimes of the Nazis. However, most of Ukraine remained occupied by Nazi troops.

Keywords: archival affairs, post-war period, restoration of archival affairs.

* * *

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АВСТРІЇ У 1945–1955 РР. ЗА АРХІВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

Розглядається виникнення та процес становлення українських студентських організацій в Австрії у 1945–1955 рр. Висвітлено основні напрями наукової, культурно-освітньої та виховної діяльності організацій. Простежено відносини та партнерство з іншими українськими студентськими організаціями в світі.

Ключові слова: українська студентська організація, зарубіжна україніка, статутні документи, програмні документи, наукова діяльність, культурно-освітня, діяльність, партнерство.

Студенти становили значну частину української еміграції в Австрії. Студентська молодь була найактивнішою складовою української еміграції. Завдяки діяльності студентів українці були гідно представлені серед інших націй. Студенти інформували іноземну громадськість про культуру, історію України.

Діяльність українських студентів концентрувалась переважно в середовищі їх організацій. Найбільшими організаціями українських студентів в Австрії в післявоєнний період були: Українське студентське об'єднання в Австрії (УСОА), Представництво українських студентських товариств Австрії (ПУСТА), Українське центральне допомогове об'єднання Австрії (УЦДОА).

Для написання статті були використані архівні матеріали Центрального державного архіву зарубіжної україніки. Був досліджений фонд №43, де представлений опис «Українські студентські організації в Австрії». В описі подані такі документи: статут Українського студентського об'єднання в Австрії (УСОА) за 1945 рік.

Правильники Представництва українських студентських товариств Австрії (ПУСТА), де міститься інформація про структуру організації, її цілі, завдання, членство, тощо [1, арк. 1–3].

Представлені листування українських студентських організацій з Центральним союзом українського студентства (ЦЕСУС), Українським допомоговим об'єднанням в Австрії (УДОА) та іншими організаціями та приватними особами з приводу організації студентської конференції, видання студентського збірника та ін. [4, арк. 3–7].

Хронологічно документи охоплюють період з 1945 року по 1954 роки.

Українське студентське об'єднання в Австрії (УСОА) засновано влітку 1945 року, місцем його осідку було м. Інсбрук. Діяльність висвітлено в статуті УСОА, який був утворений в липні–червні 1945 року. Головою УСОА став Микола Денісюк.

Завдання УСОА було реєструвати, підтримувати зв'язок і об'єднувати всіх українських студентів, які перебували на території Австрії [2, арк. 1–2].

Також УСОА надавали захист студентству перед владою, в суспільному житті та міжнародних студентських об'єднаннях; організували міжнародні акції допомоги для українських студентів; утримували студентської домівки, ідальні та спільних помешкань;